

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

The Creation of Art Works to Enhance Morals and Ethics

พิเชษฐ สุนทรโชติ*

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

Phichet Suntornchot*

Faculty of Humanities and Social Sciences, Suan Dusit University

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบ เนื้อหาเรื่องราวและเทคนิควิธีของศิลปะเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม 2) เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมที่มีรูปแบบ เนื้อหาเรื่องราวที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และ 3) เพื่อเสนอแนวทางในการสร้างสรรค์รูปแบบผลงานศิลปกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โดยเป็นวิจัยเชิงสร้างสรรค์ศิลปกรรม รูปแบบวิจัยและพัฒนา เทคนิควิจัยผสมผสาน ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการศึกษารูปแบบ เนื้อหาเรื่องราวและเทคนิคของศิลปะเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและประชาชนทั่วไป พบว่า โดยแนวทางการสร้างสรรค์ควรสัมพันธ์กับหลักธรรมคำสอนในศาสนา ภาพที่มีเนื้อหาในเชิงบวก เนื้อหาที่ก่อให้เกิดสุนทรียภาพและสะท้อนความคิดที่ดีงาม 2) ผลการพัฒนาภาพร่าง จำนวน 40 ภาพ แล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิคัดเลือก จำนวน 20 ภาพ นำมาสร้างเป็นภาพ ขนาด 70 x 90 เซนติเมตร โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับขอตาน การทารุณกึ่งซังสัตว์ การทำบุญตักบาตร การอุ้มบุญ ซึ่งเป็นเรื่องราวที่สามารถพบเห็นได้ในชีวิตประจำวันของสังคมมนุษย์ โดยใช้รูปแบบเหมือนจริง และตัดทอนการใช้สีแบบเอกรงค์และจัดวางจุดเด่นตรงกึ่งกลางภาพ ผลการรับรองศิลปกรรมของผู้ทรงคุณวุฒิทางศิลปะพบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับดีมากถึงดีมากที่สุด แล้วนำผลงานสร้างสรรค์ไปใช้ทดสอบกับเยาวชน กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 39 คน 3) การประเมินผลการใช้ นักเรียนได้ทำการประเมินจิตรกรรมด้วยแบบสอบถามความคิดเห็น แบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับดีมากถึงดีมากที่สุดทุกด้าน ส่วนแนวทางในการสร้างสรรค์รูปแบบงานศิลปกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม พบว่า ควรใช้รูปแบบเหมือนจริงที่มีเนื้อหาเชิงบวกสอดคล้องกับหลักธรรม ด้วยเทคนิควิธี ควรเรียบง่ายไม่ซับซ้อน และเนื้อหาต้องไม่ล่อแหลมและเลือกให้เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้ชม

คำสำคัญ: จิตรกรรม จิตรกรรมสร้างสรรค์ ศิลปกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

Abstract

The objectives of this research were to 1) study the pattern, theme, content and technic of arts to enhance morality and ethic, 2) create art works which had contents about enhanced morality and ethics and, 3) propose creating patterns of art works which enhance morality and ethic. This research employed creative arts research with a research and development methodology and mixed methods design. The findings were as follows: 1. For the pattern, theme, content and technic of arts to enhance morality and ethics derived from experts and people, it was found that concept of creation could be related to principles of religion. The paintings contained positive contents and lead to aesthetic and reflective graceful thoughts. 2. Forty drawing sketches were approved by three experts; twenty of the sketches were subsequently selected in order to create paintings with 70 x 90 centimeter dimensions. The paintings' content was concern with beggars, confined animals, provisions of alms for monks, commercial surrogacy in daily human life by realistic and retrenchment style, monochrome color and center emphasizing arrangement. The art experts were satisfied in the overall very high and the highest levels. Then creative art works were tested by thirty-nine target students. 3. Students evaluated the paintings by a 5-level rating scale questionnaire for both contents at the very high and the highest levels. The comments suggested that the focus should be on realistic paintings which contained positive contents and were related to principles of religion. The paintings should also be appropriate to the age of the viewers.

Keywords: Painting, Creative Painting, Art Enhances Morality and Ethics

บทนำ

ปัจจุบันปัญหาทางสังคมเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะคนในสังคมมีความบกพร่องหย่อนยานทางจริยธรรม พื้นฐานด้านจิตใจของมนุษย์มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตเป็นพื้นฐานในการที่จะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข พื้นฐานที่กล่าวถึงนั้นก็คือ คุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นพฤติกรรมหรือการปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามทางกาย วาจา ใจ ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของความเป็นมนุษย์

จากแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) ได้กล่าวถึง ประเด็นปัญหาวิกฤติของสถานการณ์ปัจจุบันที่น่าเป็นห่วง ซึ่งมุ่งพัฒนาความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว รวมถึงการพัฒนาทางวัตถุในด้านต่างๆ ที่ขาดความสมดุล ซึ่งทำให้บุคคลและสังคมโดยรวมไม่สามารถปรับตัวตามได้ทัน ก่อให้เกิด

ความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการพัฒนาทางจิตใจที่ตามไม่ทันกับกระแสโลกาภิวัตน์และกระแสวัฒนธรรมต่างชาติซึ่งกำลังก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่เป็นเครื่องมือสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งถือเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาต่อประเทศที่ยังขาดการเตรียมความพร้อม และจะสร้างให้เกิดปัญหาต่อระบบสังคมโดยรวม ส่งผลกระทบในด้านคุณธรรมจริยธรรมของประชาชนส่วนใหญ่ตามมา (Maphan, 2009)

จากสิ่งที่กล่าวนั้นเป็นเหตุปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่เราจะต้องสร้างสังคมให้เข้มแข็งในด้านสติปัญญา ความรู้ และการกระตุ้นเตือนและพัฒนาคนในสังคมไทยให้มีคุณธรรมจริยธรรมเกิดขึ้นเป็นพื้นฐานในจิตใจ เพื่อให้สังคมไทยแข็งแกร่ง คนในสังคมมีคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้นและเป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนต่อไป

ศิลปะเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อความดีความงามเป็นผลมาจากสติปัญญาของศิลปินที่แสดงถึงความคิดสร้างสรรค์และการแสดงออกเชิงบวกที่มีผลต่อบุคคลและสังคม ด้วยเหตุนี้การสัมผัสกับงานศิลปะจึงนำไปสู่ความรู้สึกสะเทือนใจ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และเป็นรากฐานของคุณธรรมจริยธรรม อีกทั้งยังช่วยขัดเกลาลึกลับใจให้ตึ๊งามขึ้น ซึ่งความสำคัญของศิลปะนั้นมีใช้จะงดงามแต่เพียงภายนอกที่เห็น เช่น งามด้วยรูปร่าง รูปทรง หรืองามด้วยสีสันสวยงาม แต่หากจะงามเพราะมีอำนาจแรงกล้าต่อความรู้สึกของผู้สร้างที่ได้ถูกกลั่นกรองออกมาเป็นศิลปกรรมที่มีคุณค่าถ่ายทอดไปยังผู้ชม ผู้อ่าน หรือผู้ฟังให้รับรู้ถึงอารมณ์ความรู้สึกดังกล่าวตามประสบการณ์ของแต่ละคน ผลงานทางทัศนศิลป์จึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยกระตุ้นเตือนปลุกจิตสำนึกของผู้ชมผลงานได้บ้างไม่มากนัก ดังที่ Soonphongsri (2012) ได้กล่าวว่า ศิลปะ คือ ภาษาหนึ่ง ซึ่งถือว่างานทัศนศิลป์ใช้ภาพ วรรณกรรมและกวีนิพนธ์ใช้ตัวอักษร ดุริยางคศิลป์ใช้เสียง เต้นรำ นาฏศิลป์เป็นภาษากายใช้ท่าทาง ซึ่งทัศนศิลป์ วรรณกรรม ดนตรี ล้วนเป็นการสื่อสารด้วยสัญลักษณ์ เป็นการสร้างขึ้นเพื่อเป็นการสื่อถ่ายทอดสำหรับจินตนาการและความคิดเห็นคนกลุ่มหนึ่งต่อบุคคลทั่วไป

ศิลปะที่มีรูปแบบ เนื้อหาเรื่องราวที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นอีกทางหนึ่งที่จะช่วยให้เยาวชนได้เข้าใจคุณธรรมจริยธรรมในมุมมองที่น่าสนใจ และส่งเสริมความเข้าใจที่แตกต่างไปจากภาษาพูดและภาษาเขียน นอกจากนี้ผลงานศิลปะยังจะให้ประสบการณ์เกี่ยวกับความงามในด้านสุนทรียศาสตร์ต่อผู้ชมผลงานได้สัมผัสความดีงามเข้าสู่จิตใจได้อีกทางหนึ่ง ดังที่ Tungjaroen (2009) ได้กล่าวว่า การสร้างงานศิลปกรรมย่อมเกี่ยวข้องในด้านสุนทรียะที่เป็นไปในด้านดีงาม ความไพเราะ ความจริง ความสุขุม คัมภีร์ภาพ และความสงบสันติ สอดคล้องกับที่ Ponrungrot (2001) กล่าวว่า ศิลปะเป็นสิ่งเชื่อมโยงระหว่างบุคคล สังคม และวัฒนธรรมเข้าด้วยกันเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาร่างกาย สติปัญญา และสังคมให้เกิดความรัก ความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร เป็นสิ่งที่ใช้หล่อเลี้ยงเยียวยาและสร้างคนให้เป็นมนุษย์ที่ดีในสังคม

ในส่วนขอเทคนิควิธีการของศิลปกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจะมีส่วนช่วยกระตุ้นและดึงดูดผู้ชมให้มาสนใจในงานศิลปกรรมโดยจะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับช่วงวัย ซึ่งจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างงานศิลปกรรมกับผู้ชมให้เกิดการรับรู้และสร้างความเข้าใจด้วยการเป็นสื่อกลางในการขับเคลื่อน

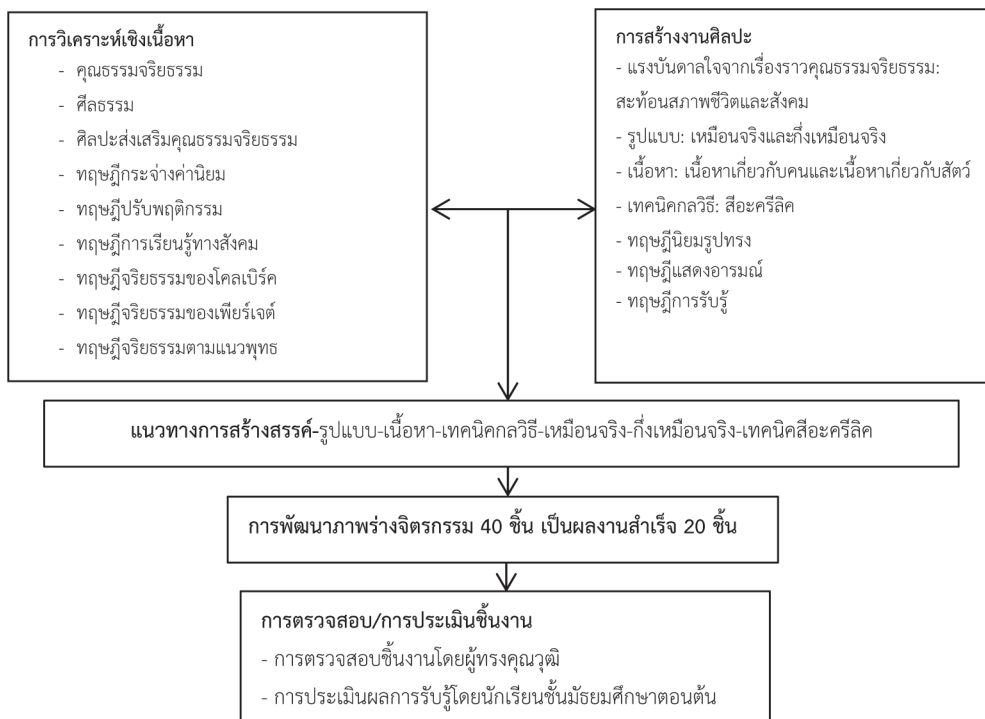
ความคิดที่แตกต่างด้วยศิลปะ ซึ่งจะทำให้เกิดมุมมองใหม่ที่อิสระหลากหลาย สอดประสานไปกับการเปลี่ยนแปลงของชีวิตและสภาพสังคมได้อย่างมีความสุข

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมที่มีรูปแบบ เนื้อหาเรื่องราวที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งจะมีส่วนช่วยทำให้ผู้ชมเกิดความคิดและตระหนักถึงคุณธรรมจริยธรรมให้มากขึ้นในจิตใจ โดยเฉพาะเยาวชนและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งถือว่าเป็นช่วงวัยที่สำคัญต่อการพัฒนาทางสติปัญญาและด้านจิตใจ อันจะเป็นพื้นฐานที่ดีให้กับสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบ เนื้อหาเรื่องราว และเทคนิควิธีของศิลปะเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม
2. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมที่มีรูปแบบ เนื้อหาเรื่องราวที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม
3. เพื่อเสนอแนวทางในการสร้างสรรค์รูปแบบ เนื้อหาเรื่องราว และเทคนิควิธีของงานศิลปกรรมที่มีลักษณะส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เป็นวิจัยเชิงสร้างสรรค์ ศิลปกรรม ด้วยระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ด้วยเทคนิควิจัยผสมผสาน (Mixed Method) ที่ศึกษาทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นการวิจัย 1 (Research1: R₁) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบ เนื้อหาเรื่องราว และเทคนิค กลวิธีของศิลปะเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจากผู้เชี่ยวชาญและประชาชนทั่วไปสำหรับการสร้างสรรค์ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์เนื้อหาจากผลการสัมภาษณ์และ สังเคราะห์เป็นแนวทางการสร้างงานในประเด็นเนื้อหา เรื่องราว รูปแบบ และเทคนิค โดยกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มที่ 1 ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมวิทยา จำนวน 2 ท่าน กลุ่มที่ 2 ได้แก่ ศิลปินที่สร้างสรรค์ผลงานในเชิง คุณธรรมจริยธรรม จำนวน 4 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะที่มีตำแหน่งทางวิชาการ จำนวน 4 ท่าน และ กลุ่มที่ 3 ได้แก่ กลุ่มประชาชนทั่วไปที่เป็นนิสิตนักศึกษา จำนวน 5 ท่าน เพื่อลงลึกในรายละเอียดเกี่ยวกับการ สร้างสรรค์ศิลปะเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เครื่องมือ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูล พื้นฐาน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกโดยทำการนัดหมายอย่างเป็นทางการไว้ล่วงหน้า ด้วยคำถามปลายเปิด จำนวน 10 คำถาม การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญต่างๆ ดังนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคม ประสพการณ์ 5 ปี จำนวน 1 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปศึกษา ประสพการณ์ 5 ปี จำนวน 2 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปกรรม ประสพการณ์ 5 ปี จำนวน 2 ท่าน นำผลการประเมินมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ โดยได้ค่าความสอดคล้องแสดงเครื่องมือมีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.) ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้ได้ต้องมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.5 ขึ้นไป และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน น้อยกว่า 1.00 หากไม่ได้ค่าดังกล่าวต้องปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล โดยทำการนัดหมาย ด้วยตนเอง มีการบันทึกเทป และวิเคราะห์ข้อมูล การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากนั้นนำข้อมูลมาสังเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นเกณฑ์ที่นำมาสร้างสรรค์งานจิตรกรรมได้ ดังนี้ 1) รูปแบบสามารถแสดงออกได้ 2 ลักษณะ คือ รูปแบบเหมือนจริง และรูปแบบกึ่งเหมือนจริง 2) เนื้อหา เรื่องราวแสดงออกได้ทั้งในด้านบวกและในด้านลบ 3) เทคนิคกลวิธี สามารถสร้างสรรค์ได้อย่างกว้างขวาง และอิสระโดยไม่มีข้อกำหนดตายตัว แต่ต้องไม่ล่อแหลมเกินไปโดยเลือกให้เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้ชม

ขั้นการพัฒนา 1 (Develop1: D₁) ทำการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมที่มีรูปแบบเหมือนจริงและ กึ่งเหมือนจริงโดยแสดงเนื้อหาทั้งด้านบวกและด้านลบด้วยเทคนิคสีอะคริลิก จำนวน 20 ภาพ ผู้วิจัยสร้าง ภาพจิตรกรรมขนาด กว้าง 70 x 90 เซนติเมตร โดยเริ่มตั้งแต่การออกแบบภาพร่างซึ่งผู้วิจัยได้ร่างภาพด้วย ตนเอง โดยทำภาพร่าง จำนวน 40 ภาพ ขนาดกว้าง 27 เซนติเมตร ยาว 37 เซนติเมตร และให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบเสนอแนะ จากนั้นนำภาพร่างทั้ง 40 ภาพ มาปรับแก้ไข โดยผู้เชี่ยวชาญที่มี คุณสมบัติ คือ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทางการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะมาไม่น้อยกว่า 10 ปี มีผลงานศิลปะเป็น

ที่ยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ ส่วนการคัดเลือกภาพร่างในรอบที่ 2 โดยคัดเลือกภาพมา จำนวน 20 ภาพ โดยมีความคิดเห็น 2 ใน 3 ในการเลือกภาพตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปต่อ 1 ภาพ และผู้วิจัยได้นำภาพร่างทั้ง 20 ภาพ ที่คัดเลือกแล้วนำมาสร้างเป็นภาพจิตรกรรมขนาดกว้าง 70 x 90 เซนติเมตร ด้วยเทคนิคสีอะคริลิคบนผ้าใบ

การรับรองผลงาน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านศิลปะ จำนวน 9 ท่าน โดยมีคุณสมบัติ ดังนี้ มีประสบการณ์เป็นอาจารย์ผู้สอนทางด้านศิลปะมาไม่น้อยกว่า 10 ปี มีความรู้และเชี่ยวชาญในด้านการออกแบบนิเทศศิลป์ งานประยุกต์ศิลป์ และงานจิตรศิลป์ มีผลงานเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ หรือมีตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่ระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป ด้วยวิธีการสนทนากลุ่มและประเมินค่าผลงาน เครื่องมือ ได้แก่ ประเด็นคำถามการสนทนากลุ่มเพื่อรับรองผลงาน เป็นคำถามปลายเปิด จำนวน 5 ข้อ แบบรับรองงานเชิงปริมาณเป็นเอกสารเพื่อการประเมินผลงาน ประกอบด้วย การประเมินคุณภาพงานจิตรกรรม จำนวน 20 ชิ้น เป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ และช่องคำถามปลายเปิดเพื่อเสนอแนะ จำนวน 3 ข้อ และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน และนำผลการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อรับรองงานการวิเคราะห์เนื้อหา และแบบรับรองงานเชิงปริมาณ

ขั้นการวิจัย 2 (Research2: R₂) ทดลองนำผลงานสร้างสรรค์ไปใช้กับเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย โดยผู้วิจัยใช้วิธีการจัดนำเสนอผลงานในโรงเรียนให้กับเด็กระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 แล้วให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมายแสดงความคิดเห็น จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ลำดับต่อไป กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการฉะเชิงเทรา ปีการศึกษา 2558 ภาคเรียนที่ 1 จำนวน 39 คน วิธีการวิจัยเชิงสำรวจด้วยเครื่องมือเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นแบบสอบถามเพื่อประเมินผลงาน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ เป็นคำถามปลายเปิดและเลือกตอบ ตอนที่ 2 การประเมินคุณภาพงานจิตรกรรม จำนวน 20 ชิ้น เป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ และคำถามปลายเปิดเพื่อเสนอแนะ จำนวน 3 ข้อ ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เมื่อได้ค่าประสิทธิภาพเป็นที่พอใจจึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการเลือกโรงเรียนและกลุ่มเป้าหมาย นำภาพจัดเป็นนิทรรศการเพื่อให้นักเรียนมาชมและทำการประเมินด้วยแบบสอบถามความคิดเห็นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้ววิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นการพัฒนา 2 (Develop2: D₂) การประเมินผลการใช้และเสนอแนวทางในการสร้างสรรค์รูปแบบผลงานฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อการประเมินผลการใช้และเสนอแนวทางในการสร้างสรรค์รูปแบบผลงานฯ หลังการสร้างผลงานจิตรกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแล้ว นำไปทดลองใช้โดยให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ชมรูปแบบนิทรรศการและแสดงความคิดเห็นที่มีต่อภาพนั้น และนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการสร้างสรรค์ศิลปกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยจากขั้นการวิจัย 1 (Research1: R₁) ศึกษารูปแบบ เนื้อหาเรื่องราว และเทคนิคกลวิธีของศิลปะเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ศิลปะเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ควรมีการนำเสนอด้วยรูปแบบที่เข้าใจได้ง่าย ไม่ซับซ้อน มีเนื้อหาเรื่องราวในภาพได้ทั้งในด้านบวกและด้านลบ โดยภาพที่มีเนื้อหาในเชิงบวกจะเหมาะกับเยาวชนและเด็กเล็กช่วยกระตุ้นให้เกิดการคิดและการกระทำไปในทางที่ดีงาม ทั้งนี้หากเป็นเนื้อหาด้านดีให้นำเสนอเพื่อเป็นตัวอย่างเพื่อที่ผู้ชมดูแล้วจะช่วยส่งเสริมความคิดและต่อยอดจินตนาการให้เกิดขึ้นและก้าวหน้าต่อไปยังอนาคตได้ แต่ถ้าเป็นเนื้อหาด้านลบให้นำเสนอเนื้อหาที่เป็นผลกระทบเพื่อเป็นเครื่องเตือนสติทางใจให้เกิดการป้องกันหลีกเลี่ยง ซึ่งจะช่วยให้ผู้ชมได้ตระหนักและก่อให้เกิดความคิดและการใช้จินตนาการมากขึ้น

รูปแบบของศิลปกรรมที่ง่ายต่อการรับรู้ของเด็กและเยาวชน ควรแสดงออกมาได้ 2 ลักษณะ คือ 1) รูปแบบเหมือนจริง และ 2) รูปแบบกึ่งเหมือนจริง ซึ่งทั้งสองรูปแบบจะง่ายต่อการรับรู้สำหรับเยาวชนและนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากกว่ารูปแบบนามธรรม ซึ่งเป็นรูปแบบทางศิลปะที่แสดงอารมณ์ความรู้สึกของผู้สร้าง อย่างไรก็ตามศิลปะในรูปแบบนามธรรมบางครั้งก็เหมาะกับเด็กบางคน ซึ่งสิ่งสำคัญ คือ รูปแบบทางศิลปะต้องสัมพันธ์ไปกับการคิด โดยเน้นเนื้อหาเรื่องราวที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแล้วรูปแบบจะน้อมนำไปสู่การมีทัศนคติที่ดีงาม ในอีกทางหนึ่งศิลปกรรมก็ไม่ควรจำกัดด้วยรูปแบบในการสร้างสรรค์หรือจำกัดการรับชม ฉะนั้นควรมีการนำเสนอความหลากหลาย แต่ควรจำกัดกรอบในรูปแบบทางศิลปะที่ไม่ล่อแหลมเกินไป

2. ขั้นตอนการพัฒนา 1 (Develop1: D₁) สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมที่มีรูปแบบและเนื้อหาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โดยการสร้างและรับรองผลงานสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์งานศิลปกรรมในด้านรูปแบบและเนื้อหา ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และสังเคราะห์โดยได้สรุปแนวทางเป็นเกณฑ์การสร้างสรรค์งานจิตรกรรม ดังนี้ 1) รูปแบบสามารถแสดงออกได้ 2 ลักษณะคือ รูปแบบเหมือนจริง และรูปแบบกึ่งเหมือนจริง 2) เนื้อหาเรื่องราวสามารถแสดงออกได้ทั้งในด้านบวกและด้านลบ 3) เทคนิคกลวิธี สามารถสร้างสรรค์ได้อย่างกว้างขวาง และอิสระโดยไม่มีข้อกำหนดตายตัว แต่ต้องไม่ล่อแหลมเกินไปโดยเลือกให้เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้ชม โดยการสร้างและรับรองผลงานผ่านกระบวนการสร้างภาพร่าง จำนวน 40 ภาพ ด้วยเทคนิคครีเอตและสีชอล์คโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบเสนอแนะ จากนั้นนำภาพร่างทั้ง 40 ภาพ มาปรับแก้ไข เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและคัดเลือกภาพร่างในรอบที่ 2 โดยคัดเลือกภาพมา จำนวน 20 ภาพ โดยมีความคิดเห็น 2 ใน 3 ในการเลือกภาพตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ต่อ 1 ภาพ โดยผู้วิจัยได้นำภาพร่างทั้ง 20 ภาพที่คัดเลือกแล้วมาสร้างเป็นภาพจิตรกรรมขนาด กว้าง 70 เซนติเมตร ยาว 90 เซนติเมตร ด้วยเทคนิคสีอะครีลิคบนผ้าใบ โดยแสดงตัวอย่างภาพร่าง ดังนี้ (ภาพที่ 2)

ภาพ: นมแม่

ภาพ: แบ่งปัน

ภาพ: ใส่บาตร (ทาน)

ภาพ: แม่ลูก

ภาพ: อุ้มบุญ 1

ภาพ: รอคอยผู้ใจบุญ 1

ภาพ: รอคอยผู้ใจบุญ 2

ภาพ: ดนตรีชีวิต 3

ภาพ: สามชีวิต

ภาพ: เหนื่อยล้า

ภาพ: บนสะพานลอย 1

ภาพ: บนสะพานลอย 2

ภาพที่ 2 ตัวอย่างภาพร่างที่ผ่านการคัดเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการรับรองศิลปกรรมที่มีรูปแบบ เนื้อหาเรื่องราวที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมโดยผู้รับรองได้ให้ความเห็นว่า ผลงานสามารถสื่อให้เห็นถึงเนื้อหาเรื่องราวในเชิงคุณธรรมจริยธรรมได้ทั้งในทางตรงและทางอ้อม รูปแบบของผลงานสื่อและสะท้อนให้เห็นสภาพปัญหาคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดขึ้นจริงในสังคมปัจจุบัน ซึ่งผลงานสามารถจัดกลุ่มตามเนื้อหาเรื่องราวที่นำเสนอได้ 2 กลุ่มใหญ่ คือ 1) กลุ่มเนื้อหาทางศาสนา เป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องให้ความเคารพบูชาเป็นเสมือนสิ่งที่ฝังแน่นในส่วนลึกของจิตใจ ตลอดทุกช่วงเวลาของการดำรงชีวิต 2) กลุ่มเนื้อหาทางสังคม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลประเมินการรับรองผลงานศิลปกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ด้านเนื้อหาที่ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ภาพที่	ด้านเนื้อหาที่ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม			
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$)	แปลว่า	ลำดับ
1. ภาพรอคอยผู้ใจบุญ 1	4.89	0.33	ดีมากที่สุด	1
2. ภาพรอคอยผู้ใจบุญ 2	4.89	0.33	ดีมากที่สุด	1
3. ภาพสามชีวิต	4.89	0.33	ดีมากที่สุด	1

จากตารางที่ 1 โดยภาพรวมจากการศึกษา พบว่า ภาพรอคอยผู้ใจบุญ 1 ภาพรอคอยผู้ใจบุญ 2 และภาพสามชีวิต ผู้ทรงคุณวุฒิได้ทำการประเมินในภาพรวมอยู่ระดับดีมากที่สุด ดังภาพที่ 3

ภาพ: รอคอยผู้ใจบุญ 1

ภาพ: รอคอยผู้ใจบุญ 2

ภาพ: ภาพสามชีวิต

ภาพที่ 3 ภาพผลงานจิตรกรรมในด้านเนื้อหาเรื่องราว

ด้านองค์ประกอบศิลป์ของผลงานศิลปกรรม โดยรูปทรงที่มีความชัดเจนจะเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่ายกว่าโดยเฉพาะกับเด็กหรือเยาวชน รูปแบบและเนื้อหาเรื่องราวของศิลปะเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมควรง่ายต่อการรับรู้เข้าใจของเด็กในวัยนี้ การพัฒนารูปแบบของศิลปะภายในภาพที่ค่อยๆ ส่งเสริม และชัดเจน ตามลำดับ จากภาพเหมือนจริงมาสู่ภาพที่ตัดทอน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลประเมินรับรองผลงานศิลปกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ด้านองค์ประกอบศิลป์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ภาพที่	ด้านองค์ประกอบศิลป์			
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$)	แปลว่า	ลำดับ
1. ภาพอุ้มบุญ 1	4.89	0.33	ดีมากที่สุด	1
2. ภาพเหนื่อยล้า	4.89	0.33	ดีมากที่สุด	1

จากตารางที่ 2 โดยภาพรวมจากผลการศึกษา พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิได้ทำการประเมิน จิตกรรม ในภาพรวมอยู่ระดับดีมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลำดับที่ 1 ภาพอุ้มบุญ 1 และภาพเหนื่อยล้า ดังภาพที่ 4

ภาพ: อุ้มบุญ 1

ภาพ: เหนื่อยล้า

ภาพที่ 4 ภาพผลงานจิตรกรรมในด้านองค์ประกอบศิลป์

จุดเด่นและจุดด้อยของผลงานศิลปกรรมชุดนี้ โดยภาพรวม พบว่า การใช้โครงสีที่มีความกลมกลืน มีลักษณะเฉพาะตัวของผู้สร้างสรรค์ ผลงานที่สร้างสรรค์มองได้หลายมุม มีการใช้สัญลักษณ์ที่เป็นบาร์โค้ดมาบอกเล่าเรื่องราวทำให้ผู้ชมได้ติดตาม มีการลำดับรูปแบบของผลงานจากแบบเหมือนจริงมาสู่การตัดทอน ทำให้กระตุ้นการรับรู้ของผู้ชมยิ่งขึ้น ด้านจุดด้อย ผลงานจริงควรแสดงความสุขของสีบ้าง โดยการใช้สีแสดงอารมณ์หดหู่หรือแบบคุมโทน ควรจะเป็นขึ้นหลังๆ ซึ่งการใช้สีคุมโทนจะช่วยส่งเสริมให้เกิดอารมณ์ด้านบวกและด้านลบได้ แต่ในขณะเดียวกันจะทำให้การมองภาพเกิดสองความรู้สึกได้

3. ขั้นตอนการวิจัย 2 (Research2: R₂) นำผลงานสร้างสรรค์ไปใช้กับเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยได้นำผลงานทั้ง 20 ชิ้นไปทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 ที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการฉะเชิงเทรา ปีการศึกษา 2558 ภาคเรียนที่ 1 จำนวน 39 คน โดยภาพรวม พบว่า ด้านเนื้อหาที่ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนได้ทำการประเมินจิตรกรรมในระดับดีมากถึงดีมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดห้าลำดับ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลประเมินการสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 ด้านเนื้อหาที่ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม

ภาพที่	ด้านเนื้อหาที่ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม			
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$)	แปลว่า	ลำดับ
1. ภาพแบ่งปัน	4.79	0.41	ดีมากที่สุด	1
2. ภาพใส่บาตร (ทาน)	4.67	0.58	ดีมากที่สุด	2
3. ภาพสงบ	4.56	0.60	ดีมากที่สุด	3
4. ภาพแม่ลูก	4.46	0.51	ดีมาก	4
5. ภาพอึดอัด	4.46	0.68	ดีมาก	5

จากตารางที่ 3 พบว่า ลำดับที่ 1 ภาพแบ่งปัน ($\bar{X} = 4.79$, $S.D. = 0.41$) ลำดับที่ 2 ภาพใส่บาตร (ทาน) ($\bar{X} = 4.67$, $S.D. = 0.58$) ลำดับที่ 3 ภาพสงบ ($\bar{X} = 4.56$, $S.D. = 0.60$) ลำดับที่ 4 ภาพแม่ลูก ($\bar{X} = 4.46$, $S.D. = 0.51$) และลำดับที่ 5 ภาพอึดอัด ($\bar{X} = 4.46$, $S.D. = 0.68$) ตามลำดับดังตัวอย่างภาพที่ 5

ภาพ: แบ่งปัน

ภาพ: ใส่บาตร (ทาน)

ภาพ: สงบ

ภาพ: อึดอัด

ภาพ: แม่ลูก

ภาพที่ 5 ภาพผลงานจิตรกรรมที่นำไปใช้ทดสอบในด้านเนื้อหาที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

ด้านองค์ประกอบศิลป์ พบว่า นักเรียนได้ทำการประเมินจิตรกรรมในระดับดีมากถึงดีมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดห้าลำดับ ดังนี้ ลำดับที่ 1 ภาพแบ่งปัน ($\bar{X} = 4.72, S.D. = 0.51$) ลำดับที่ 2 ภาพแม่ลูก ($\bar{X} = 4.51, S.D. = 0.56$) ลำดับที่ 3 ภาพบนสะพานลอย 2 ($\bar{X} = 4.49, S.D. = 0.60$) ลำดับที่ 4 ภาพบนสะพาน 1 ($\bar{X} = 4.49, S.D. = 0.68$) ลำดับที่ 5 ภาพรอยคอยผู้ใจบุญ 2 ($\bar{X} = 4.46, S.D. = 0.60$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ผลประเมินการจัดลำดับผลงานศิลปกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมที่นักเรียนชอบมากที่สุด

ลำดับ	ภาพ	ความถี่	ร้อยละ
1	ภาพแบ่งปัน	29	14.87
2	ภาพอึดอัด	23	11.79
3	ภาพบนสะพานลอย 2	18	9.23
4	ภาพหิวนม	17	8.72
5	ภาพใส่บาตร (ทาน)	16	8.21
5	ภาพนมแม่	16	8.21

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลงานจิตรกรรมที่นักเรียนเลือกมากที่สุดห้าลำดับ ดังนี้ ลำดับที่ 1 ภาพแบ่งปัน (ร้อยละ 14.87) ลำดับที่ 2 ภาพอึดอัด (ร้อยละ 11.79) ลำดับที่ 3 ภาพบนสะพานลอย 2 (ร้อยละ 9.23) ลำดับที่ 4 ภาพหิวนม (ร้อยละ 8.72) และลำดับที่ 5 ภาพใส่บาตร (ทาน) และภาพนมแม่ (ร้อยละ 8.21) ดังตัวอย่างภาพที่ 6

ภาพ: แบ่งปัน

ภาพ: อึดอัด

ภาพ: บนสะพานลอย 2

ภาพ: หิวนม

ภาพ: ใส่บาตร (ทาน)

ภาพ: นมแม่

ภาพที่ 6 ภาพผลงานจิตรกรรมที่นักเรียนเลือกมากที่สุดห้าลำดับ

4. **ขั้นการพัฒนา 2 (Develop2: D₂)** การประเมินผลการใช้และเสนอแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

โดยภาพรวม พบว่า รูปแบบเหมือนจริงจะสนับสนุนให้เกิดแรงกระตุ้นต่อการรับรู้ต่อผู้ชมจากการนำผลงานไปทดสอบ พบว่า นักเรียนได้ประเมินภาพในด้านเนื้อหาเรื่องราวโดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 5 ลำดับ จะเป็นรูปแบบเหมือนจริงทั้ง 5 ภาพ คือ ภาพแบ่งปัน ภาพใส่บาตร ภาพสงบ ภาพอึดอัด และภาพแม่ลูก ส่วนการแสดงออกทางเนื้อหาในภาพสามารถนำเสนอได้ทั้งสองด้าน คือ ด้านบวก และด้านลบ โดยพบว่า ภาพอึดอัดและภาพแม่ลูกเป็นภาพที่มีเนื้อหาในเชิงลบ ขณะที่ภาพแบ่งปัน ภาพใส่บาตร (ทาน) ภาพสงบ จะเป็นภาพในเชิงบวก ดังนั้นควรมีการนำเสนอให้ได้ทั้งสองด้าน สำหรับแนวทางในการพัฒนาผลงานศิลปกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม พบว่า ภาพแบ่งปันเป็นรูปแบบเหมือนจริงและมีเนื้อหาในเชิงบวกเป็นภาพที่นักเรียนเลือกมากที่สุดเป็นลำดับที่ 1 ทั้งในด้านเนื้อหาเรื่องราว และด้านองค์ประกอบ โดยนักเรียนให้เหตุผลของความมีคุณธรรม คือ 1) การแบ่งปันการให้กับมนุษย์และสัตว์โลก 2) แสดงถึงความมีน้ำใจ 3) การช่วยเหลือสัตว์โลกและคนที่ตกยากลำบาก 4) ตอบโจทย์ค่านิยม 12 ประการของ คสช.

อภิปรายผล

1. รูปแบบ เนื้อหาเรื่องราว และเทคนิควิถีของศิลปะเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

ศิลปะเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ควรมีการนำเสนอด้วยรูปแบบที่เข้าใจได้ง่าย ไม่ซับซ้อน ซึ่งจะช่วยพัฒนาความรู้สึกและพฤติกรรมของมนุษย์ได้ และก่อให้เกิดสุนทรียภาพกับมวลมนุษย์ เผยให้เห็นถึงคุณค่าของความดีงามที่แสดงออกมาทางจิตวิญญาณของผู้สร้างผลงาน ซึ่งต้องใช้สติปัญญาและประสบการณ์ของตนต่อการสร้างงาน ด้วยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างงานศิลปะที่จะก่อให้เกิดคุณค่าทางศิลปะอย่างสมบูรณ์ในตัวเอง ดังที่ Supanimit (2006) ได้กล่าวถึงศิลปะไว้ว่า ศิลปะไม่มีประโยชน์กับใครด้านกายภาพแต่ศิลปะในงานเชิงจิตรศิลป์มีประโยชน์ทางด้านจิตใจและทางด้านพุทธิปัญญา ดังนั้นศิลปะจึงช่วยสร้างจิตสำนึกด้านความดีงามขึ้นในจิตใจของผู้ชม ช่วยกระตุ้นเตือนให้เกิดการคิดถึงความดีงาม ในอีกทางหนึ่งศิลปะยังช่วยพัฒนาบุคลิกภาพที่เด็กจะได้ใช้ความรู้และประสบการณ์ที่เกิดเป็นความเคยชินในการปฏิบัติงานมาพัฒนาตนเองทั้งในทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องนำไปสู่การใช้ชีวิตที่ดีต่อไป ดังที่ Tungjaroen (2005) ได้กล่าวว่า กิจกรรมทางศิลปะได้รับการมองไปในเชิงกิจกรรมบำบัด โดยจะแสดงออกมาจากประสบการณ์และไม่ถูกบังคับจากผู้ใดซึ่งจะทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสติปัญญา อารมณ์ความรู้สึก และกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะที่สามารถทำให้เด็กเกิดสัมฤทธิ์ผลในการบูรณาการ และพัฒนาบุคลิกภาพของตน ฉะนั้นงานศิลปะจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งอันจะเป็นพื้นฐานของการนำมาใช้เป็นเครื่องมือที่สร้างบทบาทในการปลูกฝังและพัฒนาคน โดยเฉพาะวิชาการทางศิลปะถือเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับวงการศึกษาระดับชั้น โดยเฉพาะตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงมัศึกษานั้นควรให้ความสำคัญเป็นพิเศษ

ศิลปะเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ควรนำเสนอเนื้อหาเรื่องราวในภาพได้ทั้งในด้านบวกและด้านลบ การนำเสนอเนื้อหาเชิงบวกที่เข้าถึงกลุ่มผู้ชมได้ง่าย ด้วยการแสดงออกทางด้านเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมโดยตรง ทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกรักนึกคิดถึงคุณค่าเชิงคุณธรรมจริยธรรมขึ้น เป็นการกระตุ้นเตือนให้ระลึกนึกถึงสิ่งดีงาม ทั้งนี้การแสดงออกถึงเนื้อหาดังกล่าว ศิลปินจะต้องมีความเข้าใจและมีจิตใจที่ดีงาม คือ มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐานในใจอยู่แล้ว ซึ่งเมื่อสร้างสรรค์ผลงานขึ้น ผลงานนั้นก็จะส่งผลโดยตรงต่อผู้ชมให้เกิดความซาบซึ้งและเกิดปัญญาขึ้น ดังทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ที่เชื่อว่า มนุษย์ทั้งหลายมีความพร้อมที่จะเรียนรู้และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมผ่านการกระทำ โดยมีสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด คือ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลโดยผ่านกระบวนการ 2 อย่าง คือ 1) การซึมซาบหรือการดูดซึม ซึ่งเป็นการรวบรวมประสบการณ์ใหม่เข้าอยู่ในโครงสร้างทางสติปัญญา ผ่านการตีความหรือการรับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อม และ 2) การปรับโครงสร้างทางปัญญา โดยการใช้เชาวน์ปัญญาของตนปรับให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ที่เป็นประสบการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นความสามารถทางปัญญา (Suthasinobol, 2012) ดังนั้นลักษณะสำคัญของผลงานศิลปะที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจึงเน้นไปที่เนื้อหาเรื่องราวเป็นสำคัญ ทั้งนี้หากเป็นเนื้อหาด้านดีให้นำเสนอเพื่อเป็นตัวอย่างเพื่อที่ผู้ชมดูแล้วจะช่วยส่งเสริมความคิดและต่อยอดจินตนาการให้เกิดขึ้นและก้าวหน้าต่อไปยังอนาคตได้ แต่ถ้าเป็นเนื้อหาด้านร้ายให้นำเสนอเนื้อหาที่เป็นผลกระทบเพื่อเป็นเครื่องเตือนสติ ซึ่งการตกแต่งเนื้อหาเรื่องราวอาจใช้วิธีการเดียวกับละคร คือ 1) แนวสุขนาฏกรรมด้วยการล้อเลียน 2) แนวโศกนาฏกรรมด้วยการให้เห็นถึงความสูญเสียความตายอันเกิดจากการกระทำของมนุษย์ เป็นต้น โดยเฉพาะเนื้อหาทางศิลปะที่เกี่ยวกับศาสนา หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ดังที่ Wongdhamma (2011) ได้กล่าวว่า ศิลปะที่เกี่ยวกับศาสนามักจะเริ่มมาจากแรงศรัทธาและความบังดาลใจ จนเกิดการสร้างผลงานทางศิลปะต่างๆ ขึ้น เช่น ประติมากรรม สถาปัตยกรรม การสร้างโบสถ์ วิหาร เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ คือ ร่องรอยของแรงศรัทธาที่มีต่อศาสนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผลงานนั้นจะช่วยทำให้มนุษย์เกิดศรัทธาต่อศาสนาในเรื่องของความดีงาม

รูปแบบของศิลปกรรมที่ง่ายต่อการรับรู้ของเด็กและเยาวชน ควรแสดงออกมาในรูปแบบเหมือนจริง และกึ่งเหมือนจริงมากกว่าแบบนามธรรม เพราะผู้ชมจะเกิดความเข้าใจได้ง่ายกว่า โดยนำเสนอแบบโดยตรง ไม่ซับซ้อน รับรู้เข้าใจได้ทันที เพื่อให้ผู้ชมเกิดความคิดและซาบซึ้ง ตระหนักรู้ในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรมด้วยตนเอง คุณค่าทางสุนทรียภาพที่เกิดจากการลอกเลียนแบบธรรมชาติให้เหมือนจริงจะถือเอาความงามอันเกิดมาจากการประสมการณ์ทางการรับรู้ด้วยการเห็น ผ่านการพรรณนาคุณค่าให้เห็นถึงความถูกต้องตามเป็นจริงของธรรมชาติทุกประการ

สำหรับรูปแบบกึ่งเหมือนจริง (Semi Abstract) รูปแบบนี้มีลักษณะการถ่ายทอดที่เลือกเฟ้นเอาส่วนที่เป็นสาระสำคัญมาแสดงออกจากรูปแบบที่เหมือนจริงนำมาสกัดตัดทอน เอารูปทรงที่เป็นประโยชน์มานำเสนอ โดยไม่ยึดถือกฎเกณฑ์ หรือความถูกต้องตามความเป็นจริงจากสิ่งนั้นๆ ซึ่งทั้งสองรูปแบบจะง่ายต่อการรับรู้สำหรับเยาวชนและนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากกว่ารูปแบบนามธรรม ซึ่งเป็นรูปแบบ

ทางศิลปะที่แสดงอารมณ์ ความรู้สึกของผู้สร้าง อย่างไรก็ตามศิลปะในรูปแบบนามธรรมบางครั้งก็เหมาะกับเด็กบางคน ซึ่งสิ่งสำคัญ คือ รูปแบบทางศิลปะต้องสัมพันธ์ไปกับการคิด โดยเน้นเนื้อหาเรื่องราวที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม แล้วรูปแบบจะน้อมนำไปสู่การมีทัศนคติที่ดีงาม ในอีกทางหนึ่งศิลปกรรมก็ไม่ควรจำกัดด้วยรูปแบบในการสร้างสรรค์หรือจำกัดการรับชม ฉะนั้นควรมีการนำเสนอความหลากหลาย แต่ควรจำกัดกรอบในรูปแบบทางศิลปะที่ไม่ล่อแหลมเกินไป สอดคล้องกับการศึกษาของ Saijai, Suntornchot & Dheppimol (2012) ได้ศึกษารูปลักษณะศิลปกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของไทยในทศวรรษหน้า ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบของผลงานศิลปะเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม รูปแบบทางศิลปะเป็นเรื่องของการแสดงออกของศิลปินที่แตกต่างกัน แต่ควรคำนึงถึงกลุ่มผู้ชมผลงานเพื่อที่จะสร้างงานให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งรูปแบบทางศิลปะมีความเป็นไปได้ทั้งรูปแบบเหมือนจริง รูปแบบกึ่งเหมือนจริง และรูปแบบนามธรรม ทั้งนี้ไม่ว่าศิลปินจะสร้างสรรค์รูปแบบใดควรเน้นไปที่รูปแบบที่ส่งเสริมการสื่อสารเป็นสำคัญ โดยมีเนื้อหาเรื่องราวที่เข้าใจได้อย่างตรงไปตรงมามากกว่าการแสดงรูปแบบทางเนื้อหาที่เน้นการแสดงออกของตัวผู้สร้าง หรือแสดงลักษณะเฉพาะตนมากเกินไป ซึ่งจะมีผลในเรื่องราวการสื่อสารหรือการรับรู้ระหว่างผลงานกับผู้ชม เนื่องมาจากประสบการณ์ทางการรับรู้คุณค่าความงามที่มีความแตกต่างกัน ส่วนการแสดงออกในด้านการใช้สื่อทางศิลปะควรมีความหลากหลายไม่เฉพาะเจาะจงกับแบบใดแบบหนึ่ง และสามารถใช้วัสดุได้ทุกประเภท ทุกเทคนิค วิธีการ และกลวิธีสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเป็นไปตามความคิด ความถนัด และความต้องการของผู้สร้าง ซึ่งไม่จำกัดในแบบใดแบบหนึ่ง เป็นวิธีการที่อิสระเหมาะสมกับความรู้พื้นฐานประสบการณ์ของตนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับ Singhayabut (2003) ได้กล่าวว่า กลวิธีทางศิลปะมีส่วนประกอบสำคัญอยู่ 3 ส่วน คือ 1) วัสดุ 2) อุปกรณ์ และ 3) วิธีการในการสร้างสรรค์ กลวิธีในทางศิลปะจะเป็นส่วนสำคัญที่จะสร้างผลงานให้ปรากฏออกมาเป็นไปตามแนวทางของผู้สร้างสรรค์ได้ และมีลักษณะเด่นเฉพาะตัวอันเกิดจากการค้นคว้าหรือแสวงหารูปแบบเฉพาะที่เหมาะสมกับเนื้อหาสาระที่ปฏิบัติ สำหรับในด้านของเทคนิคอันเกิดจากวัสดุในการสร้างสรรค์ผลงานจะมีความหลากหลายมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับกาทดลอง และหาแนวทางการสร้างผลงานให้เกิดความก้าวหน้าในด้านเทคนิควิธีการของผู้สร้างสรรค์ตามความชอบและความถนัดของแต่ละคน

2. การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมที่มีรูปแบบเนื้อหาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โดยการสร้างและรับรองผลงานโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการรับรองศิลปกรรมที่มีรูปแบบเนื้อหาเรื่องราวที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมโดยผู้รับรองได้ให้ความเห็นว่า ผลงานสามารถสื่อให้เห็นถึงเนื้อหาเรื่องราวในเชิงคุณธรรมจริยธรรมได้ทั้งในทางตรงและทางอ้อม รูปแบบของผลงานสื่อและสะท้อนให้เห็นสภาพปัญหาคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดขึ้นจริงในสังคมปัจจุบัน ซึ่งได้สะท้อนเรื่องราวระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ รวมถึงสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในสังคม ด้วยการเป็นสื่อกลางในการขับเคลื่อนความคิดที่แตกต่างด้วยศิลปะ ซึ่งจะทำให้เกิดมุมมองใหม่ที่อิสระหลากหลาย สอดประสานไปกับการเปลี่ยนแปลงของชีวิตและสภาพสังคมได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่า การใช้ศิลปะมาช่วยพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชนนับว่าเป็นความสำคัญมาก

สำหรับผู้ปกครองและประชาชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการเรียนศิลปะจะไม่เกิดประโยชน์อะไร จึงหันไปให้ความสำคัญกับวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ฯลฯ เพราะสามารถนำความรู้มาประกอบอาชีพได้อย่างหลากหลายโดยมีตลาดแรงงานซึ่งขยายตัวรองรับอยู่เป็นจำนวนมาก

การนำเสนอรูปแบบทางศิลปะที่เหมือนจริงแล้วพัฒนาไปสู่รูปแบบที่คลี่คลายด้วยการบิดพลิ้วรูปทรงให้เปลี่ยนสภาพไปจากเดิมผสมผสานกับความคิดของตนแล้วสร้างสรรค์สิ่งที่อยู่ในใจนั้นออกมาเป็นผลงานศิลปะที่มีความคมคาย มีชั้นเชิง และสร้างบุคลิกภาพของตนเองขึ้นโดยไม่ลอกเลียนแบบใคร ซึ่งตรงนี้ทำให้ผลงานศิลปะที่สร้างสรรค์ขึ้นมีความห่างไกลความเหมือนจริงของธรรมชาติ กลายเป็นสิ่งใหม่ที่มีความพิสดารมากขึ้น และสนองตอบทางอารมณ์ ความรู้สึกของผู้ชมได้อย่างมหัศจรรย์ สอดคล้องกับ Wasi (2007) ได้กล่าวว่า ศิลปินที่เข้าถึงความงาม จิตจะมีความสงบ สามารถสัมผัสความงามได้อย่างลึกซึ้ง แล้วถ่ายทอดความงามนั้นให้ผู้ชมได้รับรู้อย่างลึกเข้าไปในหัวใจ ผลงานศิลปะที่สร้างสรรค์ขึ้นจะนำพาผู้ชมเข้าไปสัมผัสความจริงและความดี เพราะนี่คือหน้าที่ของศิลปินและศิลปะโดยแท้

การแสดงออกด้วยการใช้รูปทรงของคนและสัตว์เป็นสื่อสะท้อนเรื่องราวโดยนำเสนอเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงในสังคมมาแสดงออก ซึ่งผลงานสามารถจัดกลุ่มตามเนื้อหาเรื่องราวที่น่าเสนอได้ 2 กลุ่มใหญ่ คือ 1) กลุ่มเนื้อหาทางศาสนา ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องให้ความเคารพบูชาเป็นเสมือนสิ่งที่ฝังแน่นในส่วนลึกของจิตใจ ตลอดทุกช่วงเวลาของการดำรงชีวิต 2) กลุ่มเนื้อหาทางสังคม ซึ่งเนื้อหาเรื่องราวทั้งสองกลุ่มสามารถสื่อให้เห็นเรื่องคุณธรรมจริยธรรมในสังคมได้เป็นอย่างดี ด้านเนื้อหาเรื่องราวที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมโดยภาพรวมจากการศึกษา พบว่า ภาพรอยยิ้มผู้ใจบุญ 1 ภาพรอยยิ้มผู้ใจบุญ 2 และภาพสามชีวิต ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ทำการประเมินอยู่ในระดับดีมากถึงดีมากที่สุด ซึ่งผลงานทั้ง 3 ภาพ จัดอยู่ในกลุ่มภาพที่มีเนื้อหาทางสังคม โดยมีเนื้อหาเรื่องราวที่แสดงออกในเชิงลบและเป็นการสะท้อนสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การถ่ายทอดเนื้อหาเรื่องราวของศิลปะในเชิงคุณธรรมจริยธรรมควรมีการนำเสนอในแง่บวกเชิงลบไปพร้อมกันกับเนื้อหาในเชิงบวก เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้ชมได้คิด สะกิดใจผู้ชม เพราะเนื้อหาในเชิงลบนั้นจะทำให้ผู้ชมเกิดการสั่นสะเทือนทางอารมณ์ได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ผู้ชมเกิดความตระหนักถึงผลกระทบดังกล่าวได้

ด้านองค์ประกอบศิลป์ของผลงานศิลปกรรมโดยรูปทรงที่มีความชัดเจนจะเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่ายกว่าโดยเฉพาะกับเด็กหรือเยาวชน พบว่า รูปแบบและเนื้อหาเรื่องราวของศิลปะเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมควรง่ายต่อการรับรู้เข้าใจของเด็กในวัยนี้ ฉะนั้นรูปทรงที่น่ามาแสดงออกควรเป็นรูปทรงที่เด็กและเยาวชนเข้าใจได้ง่าย ชัดเจน ไม่ซับซ้อน การพัฒนารูปแบบของศิลปะภายในภาพที่ค่อยๆ ส่งเสริมและชัดเจน ตามลำดับ จากภาพเหมือนจริงมาสู่ภาพที่ตัดทอน โดยภาพรวมจากผลการศึกษา พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิได้ทำการประเมินจิตรกรรมในระดับดีมากถึงดีมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลำดับที่ 1 ภาพอุ้มบุญ 1 และภาพเหนื่อยลำ ซึ่งภาพอุ้มบุญเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงในสังคมปัจจุบันโดยใช้รูปทรงของผู้หญิงที่กำลังตั้งครรภ์มาสื่อถึงเรื่องราวด้วยรูปแบบที่เหมือนจริงและการใช้บาร์โค้ดมาผสมผสานเพื่อสร้างความหมายใหม่ให้กับรูปทรง แสดงร่องรอยของพื้นผิว จัดวางองค์ประกอบของภาพที่ไม่ซับซ้อน และภาพเหนื่อยลำที่แสดงชีวิตของครอบครัวขอทานที่กำลังนอนหลับซึ่งเกิดจากความเหนื่อยลำ โดยใช้วิธีการบิดพลิ้ว

รูปทรงของคนด้วยการลดทอนและแสดงการทับซ้อนกันของรูปทรงเข้าด้วยกัน ใช้สีที่หม่น จัดวางองค์ประกอบของกลุ่มคนให้อยู่ตรงกลางภาพแสดงออกมาในรูปแบบกึ่งเหมือนจริง

จุดเด่นและจุดด้อยของผลงานศิลปกรรมชุดนี้ โดยภาพรวม พบว่า การใช้โครงสร้างที่มีความกลมกลืน มีลักษณะเฉพาะตัวของผู้สร้างสรรค์ ผลงานที่สร้างสรรค์มองได้หลายมุมมีการใช้สัญลักษณ์ที่เป็นบาร์โค้ดมาบอกเล่าเรื่องราวทำให้ผู้ชมได้ติดตาม มีการลำดับรูปแบบของผลงานจากแบบเหมือนจริงมาสู่การตัดทอนทำให้กระตุ้นการรับรู้ของผู้ชมยิ่งขึ้น ด้านจุดด้อย ผลงานจริงควรแสดงความสดใสของสีบ้าง โดยการใช้สีแดงอารมณ์หดหู่หรือแบบคุมโทนควรจะเป็นขึ้นหลังๆ ซึ่งการใช้สีคุมโทนจะช่วยส่งให้เกิดอารมณ์ด้านบวกและด้านลบได้ แต่ในขณะเดียวกันจะทำให้การมองภาพเกิดสองความรู้สึกและเกิดแง่มุมให้คิดต่อได้กว้างขึ้น

3. การนำผลงานสร้างสรรค์ไปใช้กับเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย

พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ให้ความสนใจและตั้งใจในการชมภาพและมีการซักถามข้อมูลต่างๆ กับผู้วิจัย โดยภาพรวมนักเรียนส่วนใหญ่ให้ความสนใจในการชมภาพที่เป็นรูปแบบเหมือนจริงและจะใช้เวลาในการชมภาพนานกว่าในรูปแบบกึ่งเหมือนจริงที่เป็นภาพตัดทอนรูปทรง

4. การประเมินผลการใช้และเสนอแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

จากการนำผลงานไปทดสอบ พบว่า นักเรียนได้ทำการประเมินภาพในด้านเนื้อหาเรื่องราวโดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดห้าลำดับ จะเป็นรูปแบบเหมือนจริงทั้ง 5 ภาพ คือ ภาพแบ่งปัน ภาพใส่บาตร ภาพสงบ ภาพอึดอัด และภาพแม่ลูก ส่วนการแสดงออกทางเนื้อหาในภาพสามารถนำเสนอได้ทั้งสองด้าน คือ ด้านบวก และด้านลบ โดยพบว่า ภาพอึดอัด และภาพแม่ลูก เป็นภาพที่มีเนื้อหาในเชิงลบ ในขณะที่ภาพแบ่งปัน ภาพใส่บาตร ภาพสงบ จะเป็นภาพในเชิงบวก ดังนั้นควรมีการนำเสนอให้ได้ทั้งสองด้าน สำหรับแนวทางในการพัฒนาผลงานศิลปกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม พบว่า ภาพแบ่งปันเป็นรูปแบบเหมือนจริงและมีเนื้อหาในเชิงบวกเป็นภาพที่นักเรียนเลือกมากที่สุดเป็นลำดับที่ 1 ทั้งในด้านเนื้อหาเรื่องราวและด้านองค์ประกอบ โดยนักเรียนให้เหตุผลของความมีคุณธรรม คือ 1) การแบ่งปันการให้กับมนุษย์และสัตว์โลก 2) แสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจ 3) การช่วยเหลือสัตว์โลกและคนที่ตกยากลำบาก 4) ตอบโจทย์ค่านิยม 12 ประการของ คสช. ซึ่งเหตุผลดังกล่าวสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนทางศาสนา ดังนั้นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานในอนาคตควรเน้นรูปแบบที่เหมือนจริงแสดงเนื้อหาในเชิงบวกสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนทางศาสนา สำหรับด้านเทคนิคควรเรียบง่ายไม่ซับซ้อน ถ่ายทอดได้อย่างกว้างขวาง และอิสระโดยไม่มีข้อกำหนดที่แน่นอน แต่ต้องไม่ล่อแหลมและเลือกให้เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้ชม จึงสรุปได้ว่า รูปแบบเหมือนจริงจะสนับสนุนให้เกิดแรงกระตุ้นต่อการรับรู้ต่อผู้ชม

ข้อเสนอแนะ

1. การสร้างงานศิลปกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมควรดูกลุ่มเป้าหมายว่าเป็นกลุ่มใด โดยเฉพาะในช่วงนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นควรใช้รูปแบบและเนื้อหาที่ไม่ซับซ้อนเกินไป
2. ศิลปกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเหมาะสมสำหรับประชาชนทุกกลุ่ม แต่รูปแบบและเนื้อหาเรื่องราวนั้นต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันไป
3. ควรมีการศึกษาและเปรียบเทียบการสร้างงานศิลปกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมว่า รูปแบบเหมือนจริงและรูปแบบกึ่งเหมือนจริง รูปแบบใดที่สามารถกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนเกิดความคิด และตระหนักถึงเรื่องราวดังกล่าวได้ดีกว่ากัน
4. ควรใช้งานศิลปกรรมที่ผ่านกระบวนการวิจัยนำมาจัดแสดงให้เด็กและเยาวชนได้ชม และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ชมโดยเปิดโอกาสให้มีการวิพากษ์วิจารณ์เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการพัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในอนาคต
5. ควรสนับสนุนการเรียนการสอนทางด้านศิลปะเข้าไปในหลักสูตรการเรียน โดยสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาของหลักสูตรศิลปศึกษา ซึ่งมีได้เพียงมุ่งหวังให้เด็กนักเรียนไปประกอบอาชีพ เพื่อเป็นจิตรกรหรือศิลปิน แต่ถือว่าเป็นผลทางอ้อมมากกว่า โดยผลทางตรงที่เด็กจะได้รับ คือ เขาสามารถใช้ความรู้ทางศิลปะเป็นเครื่องมือส่งเสริมทางด้านจิตใจและอารมณ์ให้เกิดขึ้นในตัวของเขาเอง สามารถเรียนรู้คุณค่าตลอดจนชื่นชมความงามของธรรมชาติต่างๆ และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในชีวิตประจำวันได้อันเป็นการแสดงออกถึงความประพฤติที่ดีงามซึ่งจะช่วยสร้างทัศนคติที่ดีและยังเป็นรากฐานที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้เด็กเกิดมีคุณธรรมจริยธรรมขึ้นในใจได้อย่างสมบูรณ์

References

- Maphan, A. (2009). *A Report of Behavioural Development in Terms of Moral and Ethic among Students to Be Good Citizens*. Bangkok: Tharn Aksorn. (in Thai)
- Ponrungrot, C. (2001). *Art: Audibility Visibility Sensibility*. Bangkok: Format Associate Publishing. (in Thai)
- Saijai, K., Soonthornchot, P. & Dheppimol, S. (2012). *Figurative Art for Promoting Moral and Ethic among Thais in the Next Century* (Research report). Bangkok. (in Thai)
- Singhayabut, S. (2003). *The Criticism of Visual Art*. Bangkok: Odian Store. (in Thai)
- Soonphongsri, K. (2012). *Aesthetics: the Philosophy of Art, the Theory of Visual Art and the Criticism of Art*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Supanimit, P. (2006). *Miracle of Art*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing. (in Thai)

- Suthasinobol, K. (2012). *A Buddhist-Based Learning Process for the Pursuit of Complete Human*. Ratchaburi: Dhammarak Publishing. (in Thai)
- Tungjaroen, W. (2005). *The Study of Visual Art*. Bangkok: E and IQ. (in Thai)
- Tungjaroen, W. (2009). *Vision, Art and Culture*. Bangkok: Srinakharinwirot University. (in Thai)
- Wasi, P. (2007). *Humanity and Appreciation of Supremacy: Truth, Beauty & Virtue*. 2nded. Bangkok: Green-Punyayarn. (in Thai)
- Wongdhamma, T. (2011). *The World's Principal Religions*. Bangkok: Odian Store. (in Thai)

ผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเชษฐ สุนทรโชติ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

295 ถนนนครราชสีมา แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300

e-mail: sit1300@yahoo.com